Ladislav Bognar

VUKOVARSKI GRADITELJI MIRA

Osijek, 2021.

VUKOVARSKI GRADITELJI MIRA

Nakon strahota koje su se dogodile u Vukovaru normalno je da ljudi dolaze tih dana kad se to događalo da se poklone žrtvama, a posebno oni koji su nekoga izgubili. Te silne živote koji su izginuli nitko ne može povratiti, ali teško je povratiti izgubljeno povjerenje u ljudsku dobrotu i solidarnost. Ljudi koji su desetljećima živjeli u multikulturnoj sredini i ponosili se time odjednom su postali žrtve te sredine i vrijednosti u koje su vjerovali. Kad se čovjeku uruše vrijednosti onda mu se sruši cijeli svijet. Ali kad svake godine gledam te kolone sjećanja imam osjećaj da one nisu u funkciji izgradnje mira nego nastavka rata drugim sredstvima. To nije osuda besmislenosti rata i žaljenje svih tih (uglavnom) mladih života koji su izgubljeni bez obzira na njihovu nacionalnost. Čak se veliča rat i govori, da su oni poginuli da bi mi danas ovo imali (!?). Hrvati „znaju“ da su za sve krivi Srbi, a Srbi „znaju“ da su za sve krivi Hrvati. Neki su ogorčeni što nisu osuđeni ratni zločinci, ali samo oni s druge strane, a vlastiti se slave kao heroji, biraju u organe vlasti, podižu im se spomen ploče i spomenici. A mir se može graditi ako svatko osudi svoje zločince i ako zajednički žalimo sve žrtve rata, ako ne veličamo rat i ne širimo iluzije kako je to nešto veličanstveno bez čega se ne može.

Evo što je o tome svojevremeno rekao kardinal Kuharić: ”Nije glavna težina pitanja u tome kako žaliti žrtve vlastite zajednice i kako prepoznati krivnju druge zajednice. Hrvati i Srbi, katolici i pravoslavni, muslimani i drugi pred težim su moralnim pitanjem: Kako žaliti žrtve druge zajednice, kako priznati krivnju u vlastitoj zajednici? A zatim: Kako okajati krivnju, kako zadobiti oprost Božji i ljudski, mir savjesti i pomirenje među ljudima i narodima? Kako započeti novo doba osnovano na pravednosti i istini?”. A u Vukovaru sve ove godine ima onih koji tiho, skromno i uporno korak po korak grade mir. O njima nešto želim pisati.

Na slici: Konferencija Vukovar – mjesto mira i dijaloga

PRONI - CENTAR ZA SOCIJALNO PODUČAVANJE

Postoji danas više organizacija i udruga koje rade na stvaranju mira u Vukovaru. Ja bih ovdje govorio samo o onima s kojima sam osobno surađivao i iznio svoje dojmove o tome kako se odvijao taj suptilni i težak posao.

PRONI Centar za socijalno podučavanje je započeo sa svojim radom 1997. godine na inicijativu Švedskog sveučilišta u Jönköpingu. Koliko znam posebnu ulogu u pokretanju ovog Centra imala je Tanja Škrbić inače članica Centra za mir. U taj projekt bilo je uključeno 10 studenata iz Vukovara i 10 studenata iz Osijeka. Kasnije se to proširilo na 50 iz Osijeka i 50 iz Vukovara. Sudionici su se školovali za voditelje klubova mladih, a PRONI je i osnivao klubove mladih u različitim sredinama. U tim prvim godinama ljudi iz centra su me zamolili da preuzmem ulogu predsjednika Upravnog odbora što sam i pristao jer sam cijenio to što ovi mladi ljudi rade. Postojao je ured u Osijeku i ured u Vukovaru. Sjećam se kad smo Sanja Vuković koja sve ovo vrijeme vodi Centar išli prvi puta u Vukovarski ured gdje nas je dočekao Goran Jelenić. Ured je bio smješten u jednoj obnovljenoj ili nanovo izgrađenoj kući koja se nalazila u potpuno razrušenoj ulici. Ta prelijepo uređena kuća u razrušenoj ulici djelovala je gotovo nestvarno, a meni se učinilo da to na neki način simbolizira ovo što radi PRONI centar – potpuno razrušene međuljudske odnose ponovno gradi iz temelja po onoj – budimo realni tražimo nemoguće. Njihovi roditelji nisu uspjeli sačuvati jedan lijepi multikulturni grad, a grad je u ljudima (kaže Glavašević) pa su i to porušili. Ovi mladi hrabri ljudi krenuli su obnavljati grad koji je porušen u ljudima.

Na slici su aktivnosti PRONI centra u Vukovaru.

IGRA ULOGA – KLUB MLADIH

Kad sam tih godina držao radionicu o rješavanju sukoba za članove PRONI centra u Vukovaru koristio sam igru uloga u malim grupama. To sam naučio od Toma Leimdofera iz Engleske kad je posjetio Osijek. Od njega sam dobio i nekoliko važnih knjiga za mirovnu edukaciju. Formiraju se grupe od 3 do 5 članova već koliko ima uloga. Da bi se upoznali sa svojom ulogom prvo se grupiraju po ulogama i tu si pročitaju ulogu koju će zastupati. Priča je tako napisana da postoji konflikt koji treba u interakciji u malim grupama riješiti. Ja sam smislio priču koja se događa u jednom klubu mladih jer se oni pripremaju upravo za voditelje klubova mladih. Uloge su Voditelj/ica kluba, Vlasnik kuće, Autor grafita, Predsjednik/ca kluba. Konflikt je u tome što je jedan od članova kluba na kući koju im je iznajmio vlasnik naslikao veliki grafit čime je razljutio kućevlasnika. Nakon određenog vremena predstavnici svake grupe izvještavaju kako je tekla rasprava i do kojeg rješenja su došli i koji postupak u rješavanju sukoba, koji su prethodno upoznali, su primijenili.

U prilogu su uloge iz ove priče. Možda će nekome tko se bavi mirovnom edukacijom moći koristiti.

https://ladislav-bognar.net/sites/default/files/Klub%20mladih.pdf

KONFLIKTI U ZBORNICAMA

Kada je osnovan Vukovarski institut za mirovno istraživanje i obrazovanje u više navrata sam pozivan da držim radionice za nastavnike. Uvijek su bili pozivani nastavnici i iz hrvatskih i iz srpskih odjeljenja i moram napomenuti da su svi bili vrlo aktivni i kooperativni. Sjećam se da smo učili govor nenasilja, produktivni pristup sukobu, a uvijek je tako organizirano da su oni imali dovoljno vremena da iznesu svoje stavove i kako vide probleme s kojima žive. Istakli su da sadašnje podijeljeno školstvo na hrvatska i srpska odjeljenja ne uzima u obzir da u Vukovaru i okolici postoje i Mađari, i Rusini, i Romi, i Bošnjaci i drugi o kojima se ne vodi računa. Općenito su iznosili mišljenja da sadašnji ustroj školstva nije primjeren ovoj multinacionalnoj sredini. Odnosi u školama su bili opterećeni poremećenim odnosima koji su izazvale mnoge traume koje su ljudi proživjeli.

Ovdje donosim uloge za postupak u kojem smo vježbali rješavanje sukoba, ali imali i povod da raspravimo o konfliktima koji se javljaju u zbornicama u postratnom razdoblju. Uloge su izmišljene, ali problemi su bili stvarni i čuo sam ih radeći s prognanicima i izbjeglicama. Oni koji se bave mirovnim odgojem moći će na ovim primjerima pokazati kako rat nije samo fizičko stradavanje ljudi nego da ima mnogo drugih trauma i da u ratu nema pobjednika i svi su žrtve.

https://ladislav-bognar.net/sites/default/files/Priče%20iz%20škole.pdf

BOŽIĆ U VUKOVARU

Na jednoj od radionica u Vukovaru na kojoj su nastavnici govorili o svojim iskustvima i problemima života u multinacionalnoj sredini, ali i dobrim stranama. Pričalo se kako su nekada u ovom višenacionalnom kraju ljudi poštivali i blagdane onih druge vjere i na taj da ni oni ne bi radili. Jedan mlađi nastavnik iz Vukovara podijelio je svoju priču. Ima djevojčicu predškolske dobi i jednog dana vodio ju je na pregled u bolnicu. Kako je bilo predbožićno vrijeme djevojčica je opazila kako su neke kuće ukrašene lampicama, okićenim jelkama i naravno njoj se to jako svidjelo. Pitala je tatu zašto oni imaju tako lijepo okićene kuće. Objasnio joj je da dolazi Božić i da onda ljudi tako ukrašavaju kuće, a ona je pitala: „A zašto mi nemamo tako.“ On je objasnio: „Mi smo Srbi i naš Božić dolazi nešto kasnije i naši su običaji drugačiji.“ Kad su došli u bolnicu tamo naravno nije bilo ukrasa, a bilo je dosta ljudi u čekaonici djevojčica uzvikne: „Tata jesu li ovo sve Srbi?“ Svi pogledaše u njih, a tata se našao u neugodnoj situaciji. Eto, rekao je, kako je teško djeci se snaći u tim nacionalno miješanim sredinama, a i mi roditelji ponekad ne znamo kao to djeci objasniti.

Na slici je Vukovar u božićnom ruhu. Vukovar je danas obnovljen i izrasta u jedan moderan europski grad. Sve manje je ruševina u gradu, a pomalo se mijenjaju i odnosi među ljudima što je rezultat nastojanja mnogih dobrih ljudi koje možemo nazvati graditeljima mira.

NANSEN DIJALOG CENTAR

Nansen dijalog centar u Osijeku je osnovan 2001. Misija mu je socijalna rekonstrukcija poslijeratnih i multietničkih zajednica. Centar vode Ivana Milas i Igor Đorđević koji su bili polaznici tečaja u Iloku na kojem su osposobljavani mirovni timovi za rad na području mirne reintegracije. Jedan od projekata koji su pokrenuli u Nansenu bio je „Nova škola u Vukovaru" za koju je izrađen i kurikulum koji bi bio primjeren višenacionalnoj sredini. Provedena je i anketa s građanima Vukovara u kojoj je 74% građana izrazilo nezadovoljstvo sadašnjom organizacijom škola, a 77% je izrazilo želju da djeca idu u iste razredne odjele bez obzira na nacionalnost. Osnovana je i udruga roditelja koji su zagovarali integrirano školstvo. Pričali su mi da su oni višenacionalna sredina i da je kod njih normalno da su i brakovi višenacionalni. Ako je jedno od roditelja hrvatske, a drugo srpske nacionalnosti u bilo koje odjeljenje podijeljenih škola da upišu dijete onaj drugi roditelj je nezadovoljan. Osim toga postoje i brakovi koji nisu ni hrvatske ni srpske nacionalnosti i sad u koje odjeljenje da upiši svoju djecu. Osim toga smatrali su da bi se u školama trebalo odgajati tako da se ljudi upoznaju s kulturom svih naroda koji tu žive i da se zagovara tolerancija, a ne podjele i sukobljavanja.

Nansen centar je organizirao mnoge edukacije koje su bile korisne kako za vukovarske učitelje tako i za osječke uz dovođenje eksperata iz drugih zemalja kao ovaj na Filozofskom fakultetu o Izazovima obrazovanja u multikulturalnim zajednicama 2007.

https://youtu.be/3KCerRdsFBs

ZAJEDNIČKA ŠKOLA

Poznavajući donekle prilike u Vukovaru ja sam smatrao da jedna posebna škola neće biti rješenje. Kada su me konzultirali predložio sam da se okupe nastavnici koji žele sudjelovati u ovom projektu i da se kroz njihovu edukaciju i posjete drugim zemljama postepeno unose promjene u postojeće škole. Budući da nisu škole podijeljene na srpske i hrvatske nego samo odjeli moguće je u tim okolnostima primijeniti mnogo toga što djecu neće razdvajati i u odgoju bi trebalo davati naglasak na ono što je zajedničko uz poštivanje razlika. Međutim oni su bili zagovornici osnivanja jedne posebne integrirane škole. U razgovoru s predstavnicima Nansena iz Norveške koji su i financirali ovaj projekt vidio sam da su i oni zagovornici posebne školske zgrade za koju su spremni osigurati sredstva i nisam ih uspio uvjeriti u suprotno. Konačno je prošle godine adaptirana jedna zgrada i opremljena za suvremenu nastavu, ali se nije upisao ni jedan učenik ili učenica. Osječki novinar Nikola Patković detaljno je opisao ovu situaciju https://euractiv.jutarnji.hr/PiD/obrazovanje/skola-koja-je-trebala-biti-primjer-integracije-i-dijaloga-nema-ni-jednog-ucenika/7965822/

Sve je to trajalo jako dugo mislim preko 15 godina i mnogo se toga promijenilo. Roditelji koji su zagovarali takvu školu više nemaju djecu te dobi, a navodno su i političke stranke HDZ i SDSS protiv toga. Sad je došlo do međunarodnog incidenta jer Norveška traži povrat novca koji su uzalud uložili u adaptaciju i opremanje zgrade.

Na slici: Oprema u školi koja nema đaka.

EUROPSKI DOM VUKOVAR

Europski dom Vukovar djeluje od 2000. godine, a radi na dijalogu, osnaživanju pojedinca, a time i zajednice te na unaprjeđenju kvalitete života u Vukovaru. To je svakako jedna od najaktivnijih organizacija koja sustavno radi na stvaranju uvjeta za normalizaciju života u ovom ranjenom gradu. Osoba koja je posebno zaslužna za bogatu aktivnost Europskog doma je svakako dr. sc. Ljiljana Gehrecke koja je okupila u Europskom domu ljude različite nacionalnosti i političkih uvjerenja, ali koji žele pomoći svom gradu i njegovim ljudima da se vrati normalan život. Ona svoju bezgraničnu vjeru u ljude je izrazila rečenicom „Ljudi nisu zli – ljudi su nesretni“.

S Evropskim domom Vukovar sam najviše surađivao. Ovdje ne mogu sve nabrojiti, ali izdvojio bih nekoliko aktivnosti. Kad je gostovala književnica Vesna Krmpotić pozvali su me da govorim o njenim pedagoškim koncepcijama. Ona je prikupila divljenja vrijedan materijal o vrijednostima objavljen u pet knjiga i osmislila jedan model nastave u kojem bi se koristile izreke, priče i glazba iz svih područja svijeta i tako saznavalo da svi narodi u cijelom svijetu teže istim vrijednostima.

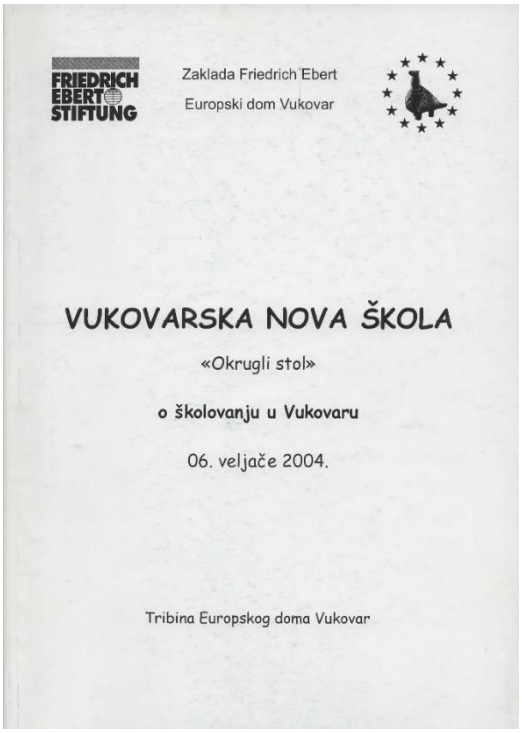
Budući da je Vesna Krmpotić nudila na prodaju i svoje knjige pitao sam ju koju mi predlaže. Rekla je „Brdo nad oblakom“ u kojoj je detaljno opisala svoju očajničku borbu da spasi svog sina oboljelog od leukemije. Naslov je jedna rečenica koju je mali u tim posljednjim danima izgovorio dok se dijelio sa životom.

Na slici: Jedan od posjeta Vesne Krmpotić Vukovaru.

OKRUGLI STOL – VUKOVARSKA NOVA ŠKOLA

2004. u organizaciji Europskog doma Vukovar održan je okrugli stol na temu „Vukovarska nova škola“. Ja sam uz Jagodu Tonšić-Krema iz Rijeke, te Deana Ajdukovića i Dinku Ćorkalo iz Zagreba pozvan da održim uvodno izlaganje. Jagoda Tonšić-Krema govorila je o Glasserovoj „Kvalitetnoj školi“ koja bi bila prihvatljiva i za vukovarske uvjete. Dean Ajduković i Dinka Ćorkalo iznijeli su rezultate svog istraživanja

o „socijalnoj rekonstrukciji“ u Vukovaru te su dali jedanaest preporuka za novu vukovarsku školu. Ja sam polazeći od vlastitih istraživanja govorio o kritici sadašnje škole, jer mislim da tako treba početi kad hoćete mijenjati školu, te predložio da školu treba depolitizirati i deideologizirati, a onda i humanizirati što znači da škola ne služi realizaciji programa nego razvoju ljudskih mogućnosti svakog učenika.

Europski dom je sva izlaganja i rasprave objavio u publikaciji „Vukovarska nova škola“ a ovdje bih prenio samo svoje završne misli: „Kad je riječ o školi u Vukovaru ona mora imati terapijsku funkciju. Njena je važna uloga da pomogne traumatiziranim osobama proraditi tragična sjećanja i gubitke, te da svi zajedno nanovo grade srušeni sustav vrijednosti. Tu bi baš učenici, njihovi učitelji i roditelji trebali odbaciti svaki nacionalizam i mržnju iz programa i udžbenika, te učiniti da se škola okrene životu, problemima odrastanja, rješavanju egzistencijalnih pitanja mladih. Mladima treba omogućiti da idu u zajedničke škole i da sami odrade proces praštanja i pomirenja i postave temelje novom zajedničkom životu. Trebat će otvoreno razgovarati i o tragičnim događanjima čije su žrtve bili oni i njihovi roditelji, ali bez nacionalističke indoktrinacije. Treba uočiti društvene procese koji vode u rat i nasilje da bi iz loše nam prošlosti učili kako je ne bi ponavljali.“

LJILJANA GHERECKE

Osoba koja je posebno mnogo napravila u izgradnji mira u Vukovaru je svakako Ljuljana Gherecke osnivačica i voditeljica Europskog doma Vukovar. U susrete koje je organizirala i vodila uspjela je okupiti ljude različitih nacionalnosti i rzličitih uvjerenja i ti susreti su bili ljekoviti za sve ove ranjene ljude s porušenim vrijednostima. Za svoj rad dobila je i niz priznanja, a posebno bih istaknuo Mirovnu nagradu Krunoslav Sukić. Svoj rad najbolje je opisala ovom izjavom: „Ja u Vukovaru ne vidim ni Hrvate ni Srbe, niti pripadnike bilo koje političke stranke ili nacionalne manjine. Ja u Vukovaru vidim samo ljude. I to ne kakvi su trenutno, nego kakvi su u svojoj suštini, na sliku svoga tvorca. Vidim ih kao savršene ljude. (...) Ratna stradanja su potisnula pravu prirodu ljudi i njihovu dobrotu i čovjekoljublje, humanost... Na ta mjesta uselili su se destruktivne emocije, netrpeljivost, strah, mržnja. Pozivam sve Vukovarce da smognu snage i učine dalji korak na putu izgradnje međusobnog povjerenja, suosjećanja i ljubavi i na taj način da stvorimo solidarnu, skladni i učinkovitu zajednicu.“

KONFERENCIJA – KOLIKO ČUJEMO I RAZUMIJEMO JEDNI DRUGE

Europski dom Vukovar svake godine održava jednu veću konferenciju s vrlo aktualnim temama. Njihov rad sve ove godine podržava Friedrich Egbert Stiftung. Detaljne informacije mogu se naći na njihovoj web-stranici. Na konferenciji „Koliko čujemo i razumijemo jedni druge“ Uvodno izlaganje podnijela je Ljiljana Gehrecke, a sudjelovala je i moja dugogodišnja suradnica Maja Uzelac koja je govorila o umijeću komuniciranja. Ja sam imao izlaganje o preobrazbi nesnošljivosti u toleranciju i empatiju. Koliko se sjećam govorio sam o uzrocima ratova. Spomenuo sam nacionalizam, vjersku mržnju i netoleranciju te militarizaciju. Ratovi dovode ljude u poziciju da jedni druge mrze i ubijaju. Pri tome nastoje one druge vidjeti u ružnom svijetlu iako ih zapravo ni ne poznaju. To se nastavlja i još dugo poslije ratova. Moja asistentica Snježana pročitala je priču „Osmijeh“ koja govori o susretu zarobljenika i stražara u ratnim uvjetima kad su zahvaljujući jednom osmjehu jedan u drugom vidjeli čovjeka. Porazgovarali su o svojim obiteljima, a onda ga je stražar oslobodio i pomogao da nađe izlaz iz grada. Kad se ljudi otvore za istinsku ljudsku komunikaciju s drugim onda nestaje strahova, mržnje, zavisti i želje za osvetom i možemo biti jedni drugima ljudi čak i u ratnim uvjetima. Priča je u prilogu https://ladislav-bognar.net/sites/default/files/Osmijeh.pdf .

RADIONICA – KREATIVNOST BLAGO U NAMA

Na slici su sudionici radionice

Odlaskom Ljiljane Gehrecke Europski dom su nastavile voditi njene suradnice Dijana Antunović Lazić i Lana Mayer. Osim plenarnih izlaganja, okruglih stolova često se drže i radionice. Iz radionica koje sam održao u organizaciji Europskog doma Vukovar izdvojio bih dva detalja. Na radionici je bio jedan stariji čovjek koji je u ratu izgubio sina, a bio je i jedan mlađi koji je bio prijatelj njegovog sina s kojim je zajedno odrastao. Iako su bili različite nacionalnosti bili su nerazdvojni prijatelji. Zamolio sam ovog mlađeg da ispriča kako se sjeća svog prijatelja kojeg eto više nema. Rekao je da on sad ima sina kojem ponekad priča kako su on i njegov prijatelj provodili djetinjstvo. Što mu sve pričate, pitao sam. Rekao

je, pa to sve što smo radili. Ne smijem mu sve ni pričati što smo mi radili kao dečki, kaže smješkajući se, ali eto rado ga se sjećam. Otac je samo šutio, ali se osjetilo da mu ovo puno znači. Mi mu ne možemo vratiti sina, ali eto njegov sin je ovdje u sjećanju njegovog prijatelja bio ponovno prisutan. Tako se eto na ovoj radionici dogodila jedna topla ljudska priča. Jedna majka koja je izgubila sina je rekla: „Ja znam da meni moga sina nitko ne može vratiti, a znam da su i onima drugima izginula djeca. Odrekla sam se mržnje i nastojim da svi zajedno pomognemo jedni drugima da prevladamo bol, da stvorimo uvjete za normalan život i da se zalažemo da rata više ne bude."

Na slici moja asistentica Snježana i ja vodimo radionicu „Kreativnost blago u nama".

VUKOVAR DANAS

Ponekad mi ovi vukovarski graditelji mira kažu da nisu zadovoljni jer se stanje presporo mijenja. Ja im onda kažem da se sjete odakle su krenuli. Neposredno pred mirnu reintegraciju UNTAES je proveo ispitivanje stavova Vukovaraca o budućem zajedničkom životu. Oni koji su ostali u Vukovaru u velikom postotku su odgovarali da nema teorije da se oni koji su otišli vrate, a vukovarski prognanici su govorili da kad oni dođu ovi koji su tamo moraju van. Kad je Vesna Bosanac došla obići bolnicu grupa žena dočekala ju je na izlazu, bacali se na nju i vikali joj pogrdne riječi. Kad je ministrica Vokić došla obići škole nastavnici su je u zbornicama dočekali okrenuti leđima. Kad je američka državna tajnica Medlin Olbrajt stala pored vukovarske tržnice i željela izaći među ljude dočekali su je kamenjem, a kamenovan je i „Vlak mira" koji je došao povodom mirne reintegracije. Bilo je organiziranih tuča srednjoškolaca Hrvata i Srba, pa sve do razbijača dvojezičnih ploča. Nije ni danas idealno, ali da se dođe do ovoga da ljudi zajednički sjede na radionicama i međusobno razgovaraju o vlastitim traumama, o procesima koje su prošli, da jedni s drugima suosjećaju, da govore o nadama i željama da ponovno podignu ovaj grad u ljudima, trebalo je nadljudskih napora. Ja mislim da vukovarski mirotvorci mogu biti ponosni na ono što su učinili iako još uvijek ima posla za sve dobronamjerne ljude.

Zahvaljujući mnogim dobrim ljudima koji sve ove godine uporno i dosljedno grade mir među ljudima, pomažu traumatiziranima, oslobađaju ljude mržnje i straha, bude nadu i grade viziju Vukovara kao otvorenog hrvatskog i europskog multikulturalnog grada, možemo reći da se polako ali sigurno obnavlja i onaj grad u ljudima koji je također bio porušen. U prilogu je video „Lica mirne integracije" u kojem iznose svoja iskustva ljudi koji su u njoj sudjelovali https://youtu.be/avD07y5YbVc .

Kad danas pogledamo video koji je u prilogu i poslušamo pjesmu „Vukovarski advent“ koju su ovih dana objavili autori Nikola Kristić i Luka Udjbinac vidimo da se Vukovar poput ptice feniks uzdigao iz ruševina i pepela i postao ponovno grad ljepotan na Dunavu sve nas to ispunjava radošću i optimizmom.

https://youtu.be/4PkrGPXnOGA